

UDC: 37.017:316.72(4)
314.15.045(4-672EU)
316.662-054.73(4)
COBISS.SR-ID 180220425
Pregledni rad
DOI: 10.46793/87143.27.2.403A
Prilmljeno: 18.10.2025.
Odobreno: 25.11.2025.
Pages 403-412

Ratomir Antonović¹

INTEGRACIJA MIGRANATA U OBRAZOVNE PROCESSE U ZEMLJAMA EVROPE

Apstrakt: Evropu je u proteklih decenija zadesila velika migrantska kriza usled konstantnog priliva migrantskog stanovništva poreklom iz Azije i Afrike. U prvo vreme, Evropa nije imala jasan stav kako da se postavi prema novopridošlom stanovništvu. Međutim, tražnja za novom radnom snagom i problem depopulacije Evrope, išli su u prilog migrantima da budu što bolje prihvaćeni. Integracija podrazumeva prihvatanje novih načina i obrazaca ponašanja, rešavanje egzistencijalnih pitanja u novim sredinama i što bolju adaptaciju. Poseban problem predstavljaju adaptacione poteškoće, izražene sociološke i kulturološke razlike, ali i neprihvatanje evropskog življa i loš odnos prema migrantima. Upravo zato, mora da se posebna pažnja posveti obrazovanju migranata i njihovom stručnom osposobljavanju, kako bi bili prihvatljivi evropskom tržištu rada.

Ključne reči: migranti, obrazovanje, tržište rada, stanovništvo, adaptacija

INTEGRATION OF MIGRANTS INTO EDUCATIONAL PROCESSES IN EUROPEAN COUNTRIES

Abstract: Europe has been hit by a major migrant crisis in the past decades due to the constant influx of migrant population originating from Asia and Africa. At first, Europe did not have a clear position on how to position itself towards the newly arrived population. However, the demand for new labor force and the problem of depopulation of Europe were in favor of migrants to be accepted as well as possible. Integration means accepting new ways and patterns of behavior, solving existential issues in new environments and adapting as best as possible. A special problem is adaptation

¹ Doc. dr Ratomir Antonović, Naučni saradnik Instituta za srpsku kulturu Priština - Leposavić, ORCID br. 0000-0001-9134-6346, e-mail: antonovicr@gmail.com

difficulties, marked sociological and cultural differences, as well as non-acceptance of the European way of life and bad attitude towards migrants. That is why special attention must be paid to the education of migrants and their professional training, so that they are acceptable to the European labor market.

Key words: migrants, education, labor market, population, adaptation

Uvod

Migrantska kriza je uopšteni naziv za proces demografskih promena, koji započinje sredinom 2010. godine, kad veliki broj azijskog i afričkog stanovništva traži novo utočište i mesto stanovanja u razvijenim zemljama Evrope. Migranti koji masovno počinju da traže bolji život u Evropi su ilegalni, a razlog za njihovom migracijom se nalazi u lošim ekonomskim i bezbednosnim uslovima života. Sa jedne strane visoka stopa nezaposlenosti i ekstremno loši ekonomski uslovi za život i ratovi i egzodus civilnog stanovništva na drugoj strani, bili su jaki pokretači, posebno mlađim ljudima za migracijom i traženjem boljih uslova za život u razvijenim evropskim zemljama.

Problem koji nastaje prilivom novog migrantskog stanovništva je njihova integracija u život evropskih država. Sa jedne strane, postojao je izražen interes da se ovo stanovništvo primii prihvati, usled nedostatka radne snage na evropskom tržištu rada. Međutim, sa druge strane, problem adaptacije novog stanovništva na evropske uslove života, bio je poseban problem.

Prema migrantima su vladale različite predrasude. Verovalo se da su bezbednosno opasni, što je dodatno pogrejavano čestim terorističkim i kriminalnim aktima u kojima su učešće uzimali islamistički ekstremisti i ozloglašene organizacije ISIS i ISIL.² Potom, kulturološke i sociološke razlike, neadaptiranost i jezička barijera, bile su teško savladive prepreke. Migranti su se uglavnom kretali u grupama, ponašali su se rizično, te su i sami bili često na meti različitih prevara i zloupotreba, posebno na poznatim migrantskim rutama. Glavne rute ka evropskim zemljama su mediteranska, koja je ujedno i najopasnija i na kojoj je najveći broj migranata izgubilo živote. Kreće se od Severne Afrike, preko Sredozemnog mora do Italije i Malte. Zapadnobalkanska ruta je kopnena, preko Turske, Grčke, Severne Makedonije, Srbije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske i potom ka zemljama Evrope unije. Istočno - mediteranska ruta ide preko Grčke, Kipra, Bugarske i Turske. Ona je delimično kopnena, delimično vodena. Zapadno - mediteranska ruta povezuje Maroko i Alžir sa Španijom, preko Gibraltarskog moreuza. Zapadnoafrička ili Atlantska ruta kreće od zapadnoafričkih zemalja, Mauritanije, Senegala i Gambije dugim i opasnim morskim putem ka španskim Kanarskim ostrvima.³

Migrantske rute ka Severnoj Americi su podjednako rizične po pitanju sigurnosti za migrante. Centralnoamerički koridor je poznat po prilivu migrantskog stanovništva u SAD iz Hondurasa, Gvatemale i Salvadora preko Meksika. Darijenska praznina je izrazito opasno mesto, jer se radi o nepreglednoj džungli na granici Kolumbije i Paname. Preko nje prelaze migranti iz Južne Amerike, Azije i Afrike kako bi se nastanili u SAD. Na afričkom tlu, posebno opasan pravac kretanja migranata je u Istočnoj Africi ili tzv. afričkom rogu, odakle migranti kreću prema Južnoj Africi ili idu preko Jemena prema bliskoistočnim zemljama. Kad je reč o azijskim rutama, najpoznatija je jugozapadna ruta kojom kreću migranti iz Avganistana, Pakistana, Bangladeša putem Evrope.⁴

2 Detaljnije: Bursać, B; Tančić, D. (2025) Islamska država Iraka i Levanta, Institut za srpsku kulturu Priština - Leposavić, 138.

3 Ilić, I. (2022) "Trafficking in Human Beings and Human Smuggling", Pravni položaj i zaštita međunarodno raseljenih lica, izbeglica, tražilaca azila i pravno nevidljivih lica, SEE Law Journal, str. 165.

4 Antonović, R. (2022) "Bezbednosni aspekti migrantske krize", Fakultet za pravo, bezbednost i me-

Kao poseban problem u vezi sa migrantskim življem na tlu Evrope, treba istaći adaptacione probleme. Oni su brojni i vezani su za ekonomske, kulturološke, sociološke, psihološke, pravne i obrazovne poteškoće sa kojima se migranti svakodnevno suočavaju u svom procesu adaptacije na nove životne uslove. Svakako, značaj ovih problema nije mali, posebno kad se u obzir uzme činjenica da oni doprinose urušavanju kvaliteta života i dovode egzistenciju u pitanje. Međutim, kao posebna prilika, koja se javlja rano sposobnom migrantskom stanovništvu jeste prilika za zapošljavanjem, s obzirom na to da evropsko tržište rada ima veliku potražnju za novim radnicima, posebno za nekvalifikovane poslove, teška fizička i iscrpljujuća radna mesta, koje domicilno stanovništvo ne želi da obavlja. Tu svakako kao olakšavajući faktor za migrantsko stanovništvo, treba dodati činjenicu da se Evropa suočava sa problemom depopulacije, problemom staračkog i radno nesposobnog stanovništva, koje ima objektivnu potrebu za novom radnom snagom.

Ekonomske problemi migranata

Migracije radno sposobnog stanovništva iz Azije i Afrike su posebno intenzivne u nekoliko decenija unazad. Krajnje odredište migrantskog stanovništva su zemlje Evropske unije, dok su zemlje, poput Republike Srbije samo privremeno odredište, dok se ne reše prepreke na putu do krajnjeg odredišta. U tom velikom migrantskom talasu, mnogo je pripadnika srpskog naroda, kao i bivših jugoslovenskih naroda emigriralo u zemlje Evropske unije sa namerom traženja zaposlenja, a zemlje u koje Srbi najradije odlaze su Nemačka i Austrija.

U Evropskoj uniji, migranatska radna snaga mesto nalazi na tzv. fleksibilnim tržištima rada. Fleksibilnost ovih tržišta se uglavnom ogleda na štetu radne snage, jer radnici ne uživaju velika prava i ta njihova prava nisu na adekvatan način zaštićena. Od radnika se zahteva viši stepen produktivnosti rada, ali i veća difuzija radne snage i radnih mesta. Prednosti ove fleksibilnosti se ogledaju u lakšem i bržem načinu traženja i nalaženja radnih mesta. Fleksibilna tržišta su proizvod moderne globalne ekonomije, kao i razvoja savremenih informacionih tehnologija.

Migranti su podigli konkurentnost radne snage na evropskom tržištu rada, što je neminovno dovelo da pada cene rada. Migranti su prinuđeni da obavljaju sve poslove i ne odbijaju da rade i pod manje povoljnim uslovima. Ovde svakako treba stvarati razliku između legalnih i ilegalnih migranata. Legalni rade pod zakonom predviđenim uslovima i na način koji štiti njihovo pravo. Ilegalni migranti su u nepovoljnijem položaju, te su često žrtve raznih zloupotreba, kao i eksploatacije radne snage. U zemlje odredišta, a to su mahom razvijene evropske države, pretežno pristize visokokvalifikovana migrantska radna snaga, koja na tržištu rada nudi vrlo deficitarne profesije. Većina ovih migrant dobro govori strane jezike, od toga engleski govore skoro svi. Veoma dobro su informisani, vladaju upotrebom savremenih informacionih tehnologija i samim tim su vrlo konkurentni na tržištu rada.

Veću grupu migrantske radne snage čine manje obrazovani radnici, koji su mlađe starosni dobi i odlične fizičke kondicije. Takva radna snaga se češće radno eksploatiše i predstavlja metu radne zloupotrebe. Iako ne poseduju formalno obrazovanje, ovi migranti raspolažu konkretnim veštinama, koje su veoma potrebne evropskim tržištima radne snage. Oni se prihvataju najtežih fizičkih poslova, koji ne žele da obavljaju endemni radnici i radna snaga.⁵

Položaj migrantske radne snage je značajno lošiji u odnosu na endemnu. Njihova

nadžment "Konstantin Veliki", Niš, str. 417.

5 Novaković, N. (2016) "Migranti i tržište rada", Institut društvenih nauka, Beograd, str. 257.

socijalna i ekonomska prava su degradirana, nemaju podršku u lokalnom radnom i socijalnom zakonodavstvu, a korišćenje ovih prava im je otežano i usled nepoznavanja jezika i razumevanja propisa. Ne postoje sindikalne organizacije koje bi se zauzimale za migrantska prava, već obično njih i njihove interese ne štiti niko.⁶

Međutim, migranti u Evropi pretežno rade neprijavljeno i ispod radara države. Kao što je već rečeno, poslodavci zloupotrebljavaju njihov težak položaj, te im obećavaju poslove pod uslovima koji su degradirajući i uvredljivi, bez socijalne i zdravstvene zaštite i bilo kakve lične sigurnosti. To je, između ostalog, razlog za veliki broj nesrećnih slučajeva po gradilištima, fabričkim halama i kompleksima sa smrtnim ishodom, gde se kao žrtve javljaju ilegalni radnici, migranti.

To sve u globalu doprinosi niskom životnom standard migrantskog stanovništva. Uslovi života migranata se razlikuju od države do države, jer nemaju u svakoj evropskoj zemlji isti tretman, ali se može zaključiti da ni u jednoj zemlji, ova lica nemaju adekvatan standard. Često su smešteni u neke oblike kolektivnog smeštaja, prihvatnim kampovima i centrima za kolektivno stanovanje. Mnogi takvi centri ne raspolažu elementarnim uslovima, poput higijenskih, sanitetskih, energetskih, zdravstvenih, što migrante izlaže posebnim rizicima od raznih bolesti, zdravstvenih problema, higijenskih i drugih poteškoća. U takvim kampovima se smešta veći broj migranata od dozvoljenog, što doprinosi tome da oni nemaju dovoljno prostora za svakodnevne životne aktivnosti. Tu svakako treba napomenuti problem ilegalnih migranata, koji ne mogu biti smešteni u ovu vrstu prihvatnih centara, već oni utočišta traže u napuštenim objektima, podrumskim prostorijama, hangarima i drugim neadekvatnim mestima za život.

Pored stambenih problema, migranti imaju i druge ekonomske i egzistencijalne probleme, poput loše ishrane, jer u prihvatnim centrima dobijaju hranu lošijeg kvaliteta i nedovoljnog obima. Mnogi od njih nemaju čistu pijaću vodu i vodu za higijenske potrebe. Po pitanju zdravstvene zaštite, migranti imaju ograničen pristup zdravstvenim ustanovama, a suočavaju se sa brojnim zdravstvenim poteškoćama, kao što su zarazne bolesti i infekcije, polno prenosive bolesti, hronične bolesti, ali i psihički problemi izazvani stresom i traumom, kroz koju prolaze.⁷

Socijalni problemi migranata

Jedan od osnovnih socijalnih problem sa kojim se migrantsko stanovništvo suočava u evropskim zemljama je problem getoizacije. Migranti su izolovani od domaćeg endemnog stanovništva, što dodatno doprinosi težoj socijalizaciji i adaptaciji migranata u sredinu u koju su se doselili. Dakle, migranti su često u socijalnoj izolaciji, gde žive u zajednicama sa drugim migrantskim stanovništvom, dok im je komunikacija sa drugim ljudima onemogućena i otežana.

Posledice socijalne izolacije su velike po pitanju socijalizacije i adaptacije migranata. Držanje u getu, migrantima onemogućuje uspostavljanje novih socijalnih kontakata i izgradnju socijalnih veza, onemogućuje participaciju u socijalnom, kulturnom i političkom životu, te im se uskraćuje osećaj pripadnosti novoj sredini. Izolacija dodatno doprinosi težem učenju i savlađivanju jezika, teže usvajanje kulturoloških obrazaca i običajnih normi, kod lokalnog stanovništva se, usled nedovoljnog poznavanja migranata, javlja diskriminatorni stav i ksenofobija, produbljuje se ekonomsko siromaštvo kod

6 Antonović, R. (2025) "Auswirkungen von Migrationsprozessen auf den Europäischen Arbeitsmarkt", Internationale wissenschaftliche Konferenz Europäische Sicherheitspolitik zwischen Bedrohung, Tradition und Fortschritt, Belgrade, 52.

7 Obradović, D; Antić, B; Ognjenović, M. (2019) "Migranti - nova kategorija pacijenata u zdravstvenom sistemu Srbije i pojedini problemi", Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 191.

migranata i razvija traumatsko stanje i stanje straha i lične nesigurnosti.

Migranti usled socijalne izolacije imaju problem usamljenosti i osećaja odbačenosti, osećaju da nisu dobro došli, te da se na njihovo prisustvo ne gleda sa blagonaklonošću. Barijera sa lokalnim stanovništvom doprinosi teškoj adaptaciji migranata, što ih stavlja u nepovoljniji položaj na tržištu rada i onemogućuje im adekvatno i dobro plaćeno zaposlenje. Sa bezbednosnog aspekta, od migranata se izolacijom stvaraju žrtve jer ih lokalno stanovništvo ne prihvata i prema njima razvija gard. Takav odnos doprinosi bezrazložnom gnevu i diskriminaciji, osećaju mržnje i prezira, ali i straha od migranata. Razlog je u nedovoljnom poznavanju njihovog mentaliteta, jezika, kulturoloških i drugih životnih navika i potreba.⁸

Udaljavanjem i segregacijom, migrantima se onemogućuje preko potrebna socijalna inkluzija, oni se održavaju na društvenoj margini i trajno im se garantuje status građana "drugog reda". Drže se time daleko od obrazovnih i integrativnih procesa, učenja jezika i kulture, savlađivanju kulturoloških i drugih socioloških barijera i udaljavaju od tržišta rada, što je za njih praktično osuda na neuspeh u zemlji boravka. Takav odnos prema migrantima ih gura dublje na društvene margine i ujedno ih prinuđuje na nedopuštene radnje, kao što su kriminal, trgovina narkoticima, terorizam i slično.⁹

Razlog za socijalnu segregaciju treba tražiti i u verskim razlikama. Migrantsko stanovništvo je pretežno islamske veroispovesti, dok je većinsko evropsko stanovništvo hrišćanske veroispovesti. Povezanost migranata sa potencijalnim islamskim radikalnim terorističkim organizacijama predstavlja opravdani strah Evropljana prema migrantima. Kao dodatni razlog za fobiju prema migrantima treba posmatrati brojne terorističke poduhvate u Evropi. Samo tokom protekle godine, desilo se 58 terorističkih napada, od čega 34 uspela, pet neuspešnih i 19 osujećenih.

Kulturološki problemi migranata

Poreklo migranata vodi pretežno iz azijskih i afričkih zemalja, što jasno ukazuje na suštinske razlike u načinu obrazovanja, kulture, ponašanja, porodičnih i tradicionalnih vrednosti. Migranti su pretežno patrijarhalnog vaspitanja i ustrojstva, sa jakim religijskim karakterom i u skladu sa principima šerijatskog prava. Način života migranata odudara od načina života Evropljana, pa su iz tog razloga migranti teže prilagodljivi evropskim uslovima života. Razlike koje se najlošije odražavaju na položaj i status migranata u Evropi su jezičke, religijske, običajne, u društvenim i porodičnim obrascima, vrednosnim stavovima i sudovima i dr.

Migrantima religija predstavlja bitan deo svakodnevnog života. Islam promoviše određene vrednosti, koje odudaraju od evropskih kulturnih vrednosti i obrazaca. Tako na primer, način odevanja, posebno žena, je vrlo radikalan, te se insistira na pokrivenosti ženinog tela i lica. Žene nose burke koje pokrivaju dobar deo njenog tela i lica. Muškarci uglavnom nose brade bez brkova i nose karakteristične pantalone kraće dužine od uobičajene. Ishrana migranata je specijalna, jer uključuje "halal" princip. Verski obredi, klanjanje i drugi običaji su dominantno zastupljeni u njihovom svakodnevnom životu. Poštovanje tih verskih običaja i obreda predstavlja obavezu svakog muslimana, od koje oni ne odustaju čak i onda kad su svesni da im to može načiniti problem, u smislu neprihvatanja i odudaranja od sredine. Zato se mogu videti atipični prizori migranata koji klanjaju i sprovode svoje verske obrede u sred tržnog centra ili na javnim mestima

8 Radišić, D; Pejić, M; Bekto, E (2015) "Migrantska kriza i novi izazovi bezbednosti", Rizici i bezbednosne prijetnje, Udruženje nastavnika i saradnika Univerziteta u Banjoj Luci, Banja Luka, str. 67.

9 Ignjatović, Đ. (2016) "Migracije kao kriminološki problem", Strani pravni život, Beograd, str. 39.

u nekim evropskim metropolama.¹⁰

Kod migranata islamske veroispovesti, odnos prema ženama i tretman žene drastično odudara od tretmana žena u Evropi. Karakterističan odnos prema ženama u islamskom svetu podrazumeva podređen ženin položaj u odnosu na muškarca. Postoje čak i drastične situacije gde se žene fizički i psihički zlostavljaju, a to se sve Pravda određenim religijskim stavovima. Upravo, pod uticajem takvih tendencija, Istanbulsom konvencijom su u evropska zakonodavstva integrisana nova krivična dela kod kojih je žena zaštitni objekat. Tu se prvenstveno misli na krivična dela sakaćenja ženskog polnog organa. Dolaskom novog migrantskog življa, ova krivična dela, koja ranije nisu bila izvršavana u Evropi, postaju zastupljena, upravo od strane novog migrantskog življa.

Takođe, vaspitanje dece kod migranata je drastično drugačije u odnosu na vaspitanje dece u Evropi. Vaspitanje dece u islamskom svetu je takođe opterećeno religijskim nazorima i stavovima o dominaciji muškaraca u odnosu na žene. Ženska deca se od malena uče poslušnosti i poniznosti, dok se muška deca vaspitaju da su dominantna u odnosu na žensku. Uče se poslušnosti i poniznosti u odnosu prema starijima i rano se uključuju u radne procese. Nisu upoznata sa svojim dečjim pravima, niti se o tim pravima previse vodi računa. Rano stupaju u bračne odnose i rano se ostvaruju kao roditelji.

Dok su dominantne evropske vrednosti danas individualizam, ljudske slobode i prava, težnja ka jednakosti i indiskriminaciji, u svetu odakle potiču migranti, cene se vrednosti kolektiva i zajedništva, baziranim na jakom patrijarhalnom i religijskom vezivnom momentu. Upravo taj kulturološki i mentalitetski nesklad, migrante drži u nepovoljnoj situaciji i proces adaptacije čini težim.

Od strane evropskog življa prema migrantima, vladaju brojne predrasude. Polazno stanovište je da su migranti divlje pleme, ljudi bez kulture, vaspitanja, bez poznavanja elementarnog reda i pravila ponašanja. Veruje se da kod njih ne postoje bilo kakvi kodeksi i pravila ponašanja, već da su oni islamski fanatici, skloni nasilnom i društveno neprihvatljivom načinu ponašanja. Neosnovano se svi migranti vezuju za terorističke i kriminalne aktivnosti, iako statistika ukazuje na to da je njihovo učešće u terorizmu vrlo malo, već da se ka tome opredeljuju više oni islamisti koji su već decenijama u Evropi ili oni koji su na tlu Evrope rođeni, kao i pervertiti, koji su iz hrišćanstva prešli u islam. Slična je situacija i sa kriminalom. Migranti nisu skloniji kriminalu u odnosu na endemno evropsko stanovništvo, niti je došlo do drastičnog povećanja stope kriminaliteta prilivom migrantskog stanovništva. Reč je o običnim predrasudama nastalih iz želje da se odgovornost za nestabilnu bezbednosnu situaciju u Evropi okrivni neko drugi, a migranti su se pokazali kao vrlo zgodni za to.

Kako se migranti ne bi doživljavali kao neko veliko zlo i evropski problem, potreban je human pristup prema ovim ljudima, koji bi najpre podrazumevao upoznavanje migranata, razgovor sa njima, spoznaju njihove kulture i mentaliteta, a potom postepenu i laganu integraciju migranata u evropske društvene i kulturne trendove, u kojima se oni ne bi u potpunosti odrekli svojih kulturoloških obrazaca, ali bi u većini prihvatili evropske i po njima počeli da organizuju svoj novi život u Evropi.

Obrazovna integracija

Stručno i profesionalno osposobljavanje migranata predstavlja jedan od ključnih ciljeva. Kao što je već istaknuto, Evropi je potrebna radna snaga, s obzirom na njen deficit. Način da se nedostaci nadoknade jeste obrazovanje migranata i stvaranja od njih korisne radne snage. Upravo, sa tim ciljem, na nivou Evropske unije, sprovode se različiti programi i politike koji sadrže jezičku edukaciju, nastavu koja bi osigurala

¹⁰ Pudar, M. (2009) "Islam osvaja Evropu", Hereticus, Beograd, str. 153.

njihovo prilagođavanje na život u Evropi, uz uvažavanje evropskih trendova i vrednosti. Ti planovi i programi su posebno prilagođeni migrantskoj deci i mladima, koji mogu da se bez većih poteškoća integrišu u nastavne procese.

Migrantskoj deci se osigurava pravo na obrazovanje po istim uslovima kao i deci lokalnog stanovništva. Osnovna prava iz obrazovanja su redovno pohađanje nastave, bez obzira na njihov pravni status (da li su tražioci azila, da li imaju izbeglički status i sl.). Redovna nastava i integracija u obrazovne procese može da na najbolji način osiguraju integraciju mladih migranata u redovne društvene tokove i njihovu što bolju adaptaciju na sredinu.¹¹

Da bi se migranti mogli sa uspehom integrisati u obrazovne procese, najpre je neophodno da savladaju jezičke barijere. Iz tog razloga, posebna pažnja se posvećuje učenju jezika i što boljem savlađivanju jezičkih problema u komunikaciji. Održavaju se vrlo intenzivni jezički kursevi, koji podrazumevaju aktivno učešće migranata i njihov maksimalni napor u prevazilaženju ovih problema. Nastavu jezika vode profesori koji su stručno osposobljeni za rad sa ovom vrstom učenika, koji dobro poznaju njihov maternji jezik, kao i jezik države i naroda u koju su se doselili. Često se praktikuje da predavači poreklo vode iz države odakle potiču i migranti, ali da su oni došli ranije i da su sa uspehom savladali jezičke prepreke. Uz savlađivanje jezičkih problema, ova nastava između ostalog podrazumeva i upoznavanje migranata sa kulturološkim razlikama i karakteristikama zemlje u koju su migrirali.

Nastavni planovi i programi posevećeni migrantima su prilagođeni njihovim mogućnostima. Pored nastave jezika i kulture, odvija se nastava iz osnovnih obrazovnih predmeta, sa individualnim načinom i pristupom, prilagođenim svakom migrantu ponaosob, s obzirom na njihove sposobnosti i mogućnosti. Ovakva nastava podrazumeva mentorski rad, rad u manjim grupama i uz pomoć posebnih asistenata koji bi imali zadatak konstantnog praćenja rada i napretka migranata. I predavači takođe moraju posedovati posebna znanja da bi bili osposobljeni za rad sa ovom kategorijom učenika. Oni koji ne znaju, moraju biti upoznati sa jezikom i kulturom migranata, moraju proći obuku tolerancije i razumevanja i moraju biti asertivni na potrebe migranata i članova njihovih porodica. Strogo su zabranjeni postupci koji bi vređali osećanja i stavove migranata, oni se moraju osećati prihvaćeno od strane njihovih edukatora i prema njima moraju da steknu osećaj privrženosti i punog razumevanja. Tokom nastave za migrante, moraju vladati osećanja tolerancije, poštovanja, interkulturalnog dijaloga, a na relaciji škola - migranti, moraju postojati odnosi poverenja i poštovanja.

Pored dece migranata, potrebno je u proces obrazovanja integrisati i njihove roditelje. Prisustvo roditelja može biti korisno zbog kulturoloških i religijskih razloga, posebno kad se radi o ženskoj deci, ali i radi edukovanja i samih roditelja, koji takođe moraju proći kroz edukativne programe. Sa decom i roditeljima moraju raditi prevodioci, socijalni radnici, medijatori i druga stručna lica. Organizuju se radionice o obrazovnim sistemima i zajedničke aktivnosti na nivou lokalnih jedinica, u kojima učestvuju obrazovne institucije i porodice migranata zajedno.

Obrazovna integracija, iako se primarno odnosi na decu i mlađe, podrazumeva i starija lica, a razlozi su skoro isti - savlađivanje jezičkih i kulturoloških barijera. Pored toga, stariji migranti kroz ovu vrstu edukacije prolaze kroz stručno i profesionalno osposobljavanje za rad, završavaju radne kurseve, prekvalifikacije i dokvalifikacije, što se uklapa u evropski obrazovni model "celoživotne edukacije".¹² Obrazovna integracija

11 Dakić, M. (2018) "Uključivanje dece migranata u sistem obrazovanja i vaspitanja Republike Srbije - čas iz ljudskih prava", Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 248.

12 Ačanski, D. (2010) "Celoživotno učenje i neformalno obrazovanje kao jedan od odgovora na ekonomsku krizu", Anali, Pravni fakultet, Beograd, str. 73.

u Evropskoj uniji se sprovodi pomoću programa Erasmus Plus, koji je program interkulturnog obrazovanja, “Asylum, Migration and Integration Fund (AMIF)”, program inkluzije migranata u obrazovnom procesu i “European Education Area”, kojim se daju jednake prilike i mogućnosti za sve migrante koji su u procesu učenja i edukacije u Evropi.

U evropskim zemljama, sprovode se obrazovne mere pripreme migranata, kroz učenje jezika i prilagođavanje, besplatnog učenja jezika i pohađanja kurseva, angažuju se dvojezični edukatori sa poznavanjem jezika i kulture naroda iz čijih redova potiču i sami migranti, edukatori takođe prolaze kroz posebne obuke radi sticanja znanja i veština za rad sa migrantima, sprovodi se dopunska nastava i sprovodi se mentorski rad, u obrazovanje se često integrišu ne samo deca, već i roditelji, kojima je takođe potrebno sticanje novih znanja i veština.

U Republici Srbiji se obrazovna integracija migranata sprovodi od 2015. godine na nivou osnovnog obrazovanja i osiguranja osnovnih uslova za edukaciju dece školskog uzrasta. Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja¹³ nalaže da “svako dete koje se nalazi na teritoriji Republike Srbije ima pravo na obrazovanje, bez obzira na državljanstvo, status ili boravišnu dozvolu”. Deca migranata i tražilaca azila imaju pravo da pohađaju nastavu, pod istim uslovima kao i deca u Republici Srbiji.

Sistemska uključivanje migrantske dece u obrazovni proces u Republici Srbiji nastaje 2016. godine, kad se deca migranti upisuju u osnovne škole u mestima gde su migrantski prihvatni centri (Obrenovac, Subotica, Šid, Sombor, Adaševci, Vranje, Pirot i Bujanovac). Integraciji su posebno pomogli Ministarstvo prosvete, Komesarijat za izbeglice, UNICEF, UNHCR, Save the Children i CIRK.

I u Republici Srbiji, kao i drugim evropskim državama, edukacija migranata kreće od savlađivanja jezičkih prepreka, što je preduslov za dalju obrazovnu integraciju. Obrazovne institucije za potrebe što bolje adaptacije migranata angažuju asistente, koji pomažu deci migrantima i pružaju im stručnu podršku. Nastavni kadar koji radi sa migrantima, prolazi kroz poseban postupak obuke sa ciljem interkulturene edukacije, koja im pomaže u radu sa pripadnicima različitih kulturoloških sredina.

Za decu migrante se takođe organizuju brojne vannastavne aktivnosti, u vidu radionica, sportskih manifestacija, likovnih kolonija i muzičkih sekcija. Time se kod dece razvijaju neke sporedne aktivnosti i afiniteti, razvija se osećaj kolektivne pripadnosti i stvaraju dobre konekcije sa drugom decom i lokalnom sredinom. Ove vannastavne aktivnosti su posebno dobre efekte ostvarile u Šidu i Obrenovcu, gde su deca migranti najbolje primljeni u lokalnoj zajednici.

Problemi, sa kojima se susreće obrazovni sistem u Republici Srbiji u obrazovnoj integraciji dece migranata su česte fluktuacije dece migranata, koja se uglavnom kratko zadržavaju na teritoriji ove države, teško savlađivanje jezičkih barijera, nedostatak nastavnih materijala na maternjim jezicima migranata, ograničeni školski resursi i velike kulturološke razlike i istraumiranost dece migranata.

Zaključak

Evropu je tokom proteklih nekoliko decenija zadesila velika migrantska kriza. Razlozi za tu migrantsku krizu su mnogobrojni, od geopolitičkih, bezbednosnih, ekonomskih i drugih, koji su doprineli masovnom prilivu novog stanovništva u Evropu. Sa druge strane, veliki problem depopulacije, nedostatka radne snage i manjka radno sposobnog stanovništva, otvorio je vrata za priliv migranata na evropsko tržište rada.

¹³ “Službeni glasnik RS” broj 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019, 27/2018 - dr. zakon, 6/2020, 129/2021, 92/2023 i 19/2025.

Da bi migranti bili konkurentna radna snaga na evropskom tržištu rada, oni nužno moraju da savladaju određene barijere, u smislu učenja jezika, pravila i drugih osnovnih obrazaca ponašanja, tipičnih za tlo Evropske unije. Međutim u tom adaptacionom procesu kroz koji migranti prolaze, brojne su poteškoće, od socioloških, ekonomskih, kulturoloških, do obrazovnih.

Život migranata u Evropi danas nije idealan. Od problema getoizacije, izolacije, društvene neprihvaćenosti, do problema u savlađivanju prepreka usled različitih tradicijskih, kulturoloških, običajnih i religijskih obrazaca ponašanja, migranti su građani drugog reda. Tu svakako treba dodati problem brojnih predrasuda i iskrivljenih slika o njima, gde se neosnovano povezuju sa različitim terorističkim i kriminalnim organizacijama i aktivnostima.

U fokusu ovog rada je proces obrazovanja migranata. Obrazovanjem se sa većim ili manjim uspehom, anuliraju svi ovi navedeni problemi, a migranti se stručno i profesionalno osposobljavaju za život na tlu Evropske unije. Iako je Evropi potrebna radna snaga, ipak se insistira na njenoj kvalifikovanosti, posedovanju znanja i sposobnosti, ali i elementarnom poznavanju jezika i običaja države u kojoj migranti žive i rade. Što bolja obrazovna integracija, garant je bolje adaptacije migranata u novoj sredini i njihovoj boljoj prihvaćenosti.

Republika Srbija je širom otvorila vrata svojih obrazovnih institucija za migrante. U mestima gde se nalaze prihvatni centri, škole su osposobljene za prijem migrantske dece, sa kojom rade posebno osposobljeni nastavni kadrovi, uz pomoć asistenata koji rade sa decom migrantima. Rezultati obrazovne integracije u Republici Srbiji su zadovoljavajući. Prema izveštajima UNICEF, oko 96 procenata dece migranata školskog uzrasta je uključeno u obrazovne procese. Tokom 2024. godine, oko 600 učenika iz migrantske populacije je prošlo kroz integrativni proces u obrazovanju u Republici Srbiji. Od početka programa integracije do 2024. godine, broj migrantske dece koji su uključeni u postupak obrazovanja je 1.800. Pri tom, deca migranti su uzimali aktivnu ulogu i učešće u vannastavnim aktivnostima i projektnim radionicama na temu tolerancije u Šidu.

Korišćena literatura i izvori

1. Ačanski, D. (2010) "Celoživotno učenje i neformalno obrazovanje kao jedan od odgovora na ekonomsku krizu", Anali, Pravni fakultet, Beograd;
2. Antonović, R. (2022) "Bezbednosni aspekti migrantske krize", Fakultet za pravo, bezbednost i menadžment "Konstantin Veliki", Niš;
3. Antonović, R. (2025) "Auswirkungen von Migrationsprozessen auf den Europäischen Arbeitsmarkt", Internationale wissenschaftliche Konferenz Europäische Sicherheitspolitik zwischen Bedrohung, Tradition und Fortschritt, Belgrade;
4. Bursać, B; Tančić, D. (2025) Islamska država Iraka i Levanta, Institut za srpsku kulturu Priština - Leposavić;
5. Dakić, M. (2018) "Uključivanje dece migranata u sistem obrazovanja i vaspitanja Republike Srbije - čas iz ljudskih prava", Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd;
6. Ignjatović, Đ. (2016) "Migracije kao kriminološki problem", Strani pravni život, Beograd;
7. Ilić, I. (2022) "Trafficking in Human Beings and Human Smuggling", Pravni položaj i zaštita međunarodno raseljenih lica, izbeglica, tražilaca azila i pravno

- nevidljivih lica, SEE Law Journal;
8. Novaković, N. (2016) “Migranti i tržište rada”, Institut društvenih nauka, Beograd;
 9. Obradović, D; Antić, B; Ognjenović, M. (2019) “Migranti - nova kategorija pacijenata u zdravstvenom sistemu Srbije i pojedini problemi”, Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd;
 10. Pudar, M. (2009) “Islam osvaja Evropu”, Hereticus, Beograd;
 11. Radišić, D; Pejić, M; Bekto, E (2015) “Migrantska kriza i novi izazovi bezbednosti”, Rizici i bezbednosne prijetnje, Udruženje nastavnika i saradnika Univerziteta u Banjoj Luci, Banja Luka;

Normativni izvori

1. Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (“Službeni glasnik RS” broj 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019, 27/2018 - dr. zakon, 6/2020, 129/2021, 92/2023 i 19/2025)